

FilmNet

Instrukcja wdrożenia film klubów w Polsce

Autor: Anna Równy

O edukacji filmowej w Polsce

Edukacja filmowa w XXI wieku zmienia się wraz z tendencjami w pedagogice i metodyce. Widoczna jest transformacja metod pracy z dziećmi i młodzieżą poprzez dostosowanie ich do nowych okoliczności i wymagań. Można uznać, że służy rozwojowi dojrzałości technologicznej, tym samym przyczyniając się do efektywniejszego funkcjonowania uczniów we współczesnej rzeczywistości informacyjnej. Uczniowie często samodzielnie nabywają umiejętności posługiwania się aplikacjami i programami komputerowymi, które umożliwiają im na przykład tworzenie prostych animacji ze zdjęć, animacji poklatkowych, impresji filmowych, podcastów, plakatów, infografik czy nawet filmów dokumentalnych i fabularnych. Stąd obecność powyższych narzędzi na lekcjach czy w działaniach pozalekcyjnych. Nauczyciele często wykorzystują już posiadane umiejętności dzieci i młodzieży, włączając praktyczną edukację filmową w tok lekcji czy w realizowane szkolne projekty edukacyjne.

Edukacja filmowa już od początku XX wieku stała się przedmiotem badań kulturoznawców i filmoznawców. Obecne badania filmoznawcze dotyczące tego zagadnienia obraty dwa kierunki:

- przyliteracki, publikacje: Witolda Bobińskiego (UJ), Anny Ślósarz (UP im. KEN), Marii Szoski (UG);
- kulturoznawczy, publikacje: Justyny Budzik (UŚ), Ewy Ciszewskiej (UŁ), Konrada Klejsy (UŁ).

Za istotne dla ogólnopolskiego rozwoju edukacji filmowej uznać należy pozaakademickie, acz mające charakter systemowy, działania Centralnego Gabinetu Edukacji Filmowej w Łodzi (na przykład prowadzenie portalu www.edukacjafilmowa.pl) i Centrum Edukacji Obywatelskiej (między innymi do roku 2019 operator projektu Filmoteka Szkolna).

Analizując zjawiska wpływające na kształt współczesnej edukacji filmowej, nie można pominąć aktywności dystrybutorów filmowych, którzy w ramach działalności promocyjnej tworzą/zlecają materiały edukacyjne do filmów. Powstałe w efekcie foldery promocyjne, zawierające scenariusze lekcji i opracowania filmoznawcze, są nie tylko bezpłatnie kierowane do nauczycieli, ale – co istotne – odnoszą się do bieżącego kinowego repertuaru, umożliwiając środowisku edukacji pracę z filmem najnowszym. Tu wiodą prym: Kino Świat, Next Film, Best Film, Monolith Films i Stowarzyszenie Nowe Horyzonty.

Za kształt edukacji filmowej w Polsce odpowiadają również instytucje, które w swoich statutach mają odpowiednie zapisy dotyczące takiej działalności. Należą do nich między innymi: Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny, Narodowe Centrum Kultury Filmowej, Centrum Kultury Filmowej im. Andrzeja Wajdy, Wytwórnia Filmów Fabularnych i Dokumentalnych, Szkoła Wajdy, Warszawska Szkoła Filmowa i inne. Dotacji na realizację ich projektów udzielają między innymi: Polski Instytut Sztuki Filmowej, Ministerstwo

Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Kreatywna Europa. Z programów operacyjnych i grantów finansujących działania związane z edukacją filmową korzystają także organizacje pożytku publicznego: Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne „Venae Artis”, Stowarzyszenie Nowe Horyzonty, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacja Cinemania, Stowarzyszenie Dziki Bez, Stowarzyszenie Forum Film i inne.

Między innymi dzięki wsparciu dotacyjnemu i grantowemu od kilku lat realizowane są ogólnopolskie projekty edukacji filmowej: Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej (piętnaście lat), Filtoteka Szkolna (dziesięć lat), KinoSzkoła (dziewięć lat). Warto w tym miejscu wspomnieć również o samofinansujących się projektach ogólnopolskich realizowanych przez sieci kin: Cinema City – W Młodym Kinie, Helios – Kino na Temat, Multikino – Akademia Filmowa.

W 2019 roku Centrum Edukacji Obywatelskiej, przy współpracy z czterema europejskimi organizacjami, rozpoczęło realizację projektu nowoczesnej edukacji filmowej opartego na europejskich filmach krótkometrażowych ShortCut, wspieranego przez program Unii Europejskiej Kreatywna Europa MEDIA.

Od dwóch lat w Polsce realizowany jest europejski projekt FilmNet, którego partnerem wiodącym jest Centrum Spotkań Europejskich „Światowid” w Elblągu, a współpartnerami FilmRegion Sydost – Växjö (Szwecja), Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion Bałtyk – Elbląg (Polska), Centrum Informacji Turystycznej i Biznesowej – Rietavas (Litwa), Instytut Nowych Mediów – Rostock (Niemcy) i Nadbałtyckie Centrum Kultury – Gdańsk (Polska). Jednym z celów projektu jest przetransponowanie doświadczeń oddolnych działań szwedzkiej praktycznej edukacji filmowej na działania w Polsce, co stanowić będzie przedmiot niniejszego dokumentu.

Z powyższej analizy stanu i kierunków rozwoju edukacji filmowej w Polsce wypływa kilka istotnych wniosków. Najważniejszym z nich, prowadzącym do efektu ogólnodostępności, jest potrzeba odgórnych działań porządkujących myślenie o edukacji filmowej jako nie tylko uzupełnieniu edukacji humanistycznej, ale niezbędnym elemencie szeroko pojętej edukacji medialnej. W tym celu za krok pierwszy należy uznać nadanie nowego kierunku doskonaleniu nauczycieli, odchodząc w nim od zagadnień teoretycznych na rzecz działań praktycznych. Efektem będą szersze kompetencje odbiorcze kadr specjalistycznych, ale także pogłębione kompetencje społeczne (praca w grupie), które będą później przenoszone na grunt pracy z uczniami. Zatem istotne jest spojrzenie na edukację filmową jako edukację opartą na doświadczeniu uczniów, działaniach praktycznych i skupieniu się na kompetencjach społeczno-emocjonalnych. Należy postrzegać ją szerzej, w kontekście edukacji medialnej, co wiąże się ze zmianami współczesnego świata, potrzebami rynku pracy, zjawiskami społecznymi i rozwojem technologicznym, które doprowadziły do istotnej przemiany społeczeństwa wiedzy w społeczeństwo informacyjne.

Uzupełnieniem wniosków niech będą dwa ważne badania dotyczące potrzeb odbiorczych dzieci i młodzieży i próby określenia współczesnych kompetencji audiowizualnych polskich uczniów. Pierwsze z nich – „Oglądam, czuję, myślę” – zostało przeprowadzone w maju 2013 roku przez Stowarzyszenie Nowe Horyzonty i dotyczyło roli filmu w kształtowaniu światopoglądu i postaw osób w wieku od piętnastu do dwudziestu lat (dwustu respondentów). Ze skróconymi wnioskami z raportu z badania można zapoznać się pod adresem: http://koalicjafilmowa.pl/admin/reports/nhef_materialy_prasowe.pdf.

W roku 2018 i 2019 Narodowe Centrum Kultury Filmowej przeprowadziło pierwsze w XXI wieku badanie kompetencji audiowizualnych dzieci i młodzieży „Alfabetyzm filmowy uczniów łódzkich szkół podstawowych i średnich”. Wnioski z badań, katalog kompetencji audiowizualnych, czyli wykaz standardów edukacji audiowizualnej (umiejętności, wiedza, kompetencje społeczno-emocjonalne), sylabusy dla poszczególnych etapów nauczania można znaleźć w udostępnionym przez NCKF raporcie: <http://lodzcityoffilm.com/wp-content/uploads/2019/12/Alfabetyzm-filmowy.-Raport-NCKF-2.pdf>.

Szwedzkie Film Kluby a polskie możliwości

Doświadczenia Film Clubów stanowią inspirujący punkt odniesienia nie tylko dla działań edukacyjnych w Szwecji, ale również i w Polsce. Powyższa analiza stanu rodzimej edukacji filmowej pokazuje, że w naszym kraju jak dotąd nie ukształtował się systemowy aparat, co jednak ma swoje zalety, pozostawiając swobodę i różnorodność działań inicjatywom oddolnym. Niewątpliwie wielkim atutem szwedzkich Film Clubów jest to, że zajęcia są ogólnodostępne, bezpłatne, a co za tym idzie, mają szansę dotrzeć również do środowisk dzieci wykluczonych (społecznie, ekonomicznie itp.). Biorąc pod uwagę popularność bezpłatnych ofert edukacyjno-animacyjnych w Polsce, zaproponowany tutaj program również spotka się z zainteresowaniem, szczególnie w mniejszych miastach, miasteczkach czy wsiach, gdzie oferta jest dużo węższa, a liczba potencjalnie zainteresowanych paradoksalnie większa.

Ideą szwedzkiego projektu było zaoferowanie młodym ludziom uczestnictwa w działaniach opartych na pracy kreatywnej w ich wolnym czasie. Aby zaistnieć w Szwecji, kluby filmowe musiały przyjąć model organizacyjny oferujący elastyczność i dostępność dla inicjatyw młodych ludzi. Podstawowym założeniem jednak pozostało stworzenie dostępnego i łatwego sposobu oglądania, omawiania i tworzenia filmów w wolnym czasie, jako alternatywy dla odwiedzania kin.

W Polsce, gdzie środowiska związane z upowszechnianiem kultury filmowej w kinie dbają o istotny aspekt kontaktu młodego widza z ośrodkami kultury i kinami, na projekt szwedzki spojrzano z innej perspektywy,

widząc w nim możliwość dodatkowej oferty edukacyjnej dla uczniów, niewykluczającej czynnego uczestnictwa w projekcjach kinowych, a raczej zachęcającej ich do dalszego rozwoju i poszukiwań jako widza.

Instrukcja wdrożenia modelu szwedzkiego w warunkach polskich

W naszym kraju, gdzie nie funkcjonuje systemowy model edukacji filmowej, proponowany projekt ma duży potencjał i może spełnić istotne cele w tym zakresie. Z moich analiz naukowych, obserwacji uczestniczącej i doświadczeń zawodowych wynika, jak pisałam wcześniej, że należy postrzegać edukację filmową w kontekście edukacji medialnej, co wiąże się z przemianą społeczeństwa wiedzy w społeczeństwo informacyjne. Projekt Film Club doskonale się wpisuje w powyższe potrzeby, oparty jest bowiem w głównej mierze na działaniach praktycznych młodych uczestników i nie tylko na zdobywaniu wiedzy, ale i nabywaniu różnych kompetencji.

Grupa odbiorcza

W zajęciach organizowanych w ramach Film Club mogą brać udział dzieci w wieku od dziesięciu lat. Chodzi tu o możliwości percepcyjne i komunikacyjne dzieci, czytanie ze zrozumieniem instrukcji i poleceń na kartach pracy, rozumienie treści z prezentacji multimedialnej. Nie warto precyzować górnej granicy wieku, ponieważ działania mają duży potencjał zarówno wśród młodzieży szkół średnich, jak i grupy ludzi dorosłych: studentów czy na przykład seniorów. Ważniejszy okazuje się poziom umiejętności praktycznych odbiorców, ponieważ aktywności warsztatowe skierowane są do grupy nieprofesjonalistów.

Ilość osób w grupie, która gwarantuje swobodną pracę, a zarazem podział zadań i zaangażowanie uczestników, to dziesięć – dwanaście osób.

Kadra

Biorąc pod uwagę komponent teoretyczny i praktyczny zajęć, proponuje się zaangażowanie dwóch prowadzących, z uwzględnieniem części filmoznawczej i realizacyjnej. Warto, żeby osoby te współpracowały ze sobą, łącząc w trakcie warsztatów obie części, pokazując tym samym wagę teorii filmoznawczej w działaniach praktycznych. Znajomość podstaw języka filmu, środków wyrazu itd. pozwala u nieprofesjonalistów eliminować błędy techniczne.

Środki dydaktyczne

Zaproponowane w polskim pilotażu scenariusze zajęć zakładają część teoretyczną i część praktyczną. W części teoretycznej nie chodzi o kurs wiedzy filmoznawczej, ale o zapoznanie uczestników z terminami i zagadnieniami, które mają ułatwić realizację ich filmów, a zarazem doskonalić umiejętności odbiorcze.

Punktem wyjścia jest obejrzenie filmu i krótka analiza zastosowanych w nim środków wyrazu. Proponuje się pracę z fabularnymi filmami krótkometrażowymi lub dokumentami. Jeśli Film Kluby będą prowadzone jako oferta bezpłatna o charakterze edukacyjnym, to w ramach dozwolonego użytku prowadzący mogą korzystać z materiałów umieszczonych na stronach:

www.ninateka.pl

<http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?kino=1> – FilMOTEKA portalu Film Polski

<https://www.youtube.com/channel/UCaIRj86akc7Jr2wLUIOHnqw> – kanał Studia Filmowego „Tor” w serwisie YouTube.

Dla prowadzących przydatne mogą być duże arkusze papieru, flipcharty, karty Dixit, pisaki, markery.

Inspiracją merytoryczną mogą być następujące źródła:

- Jadwiga Mostowska, Elementarz młodego kinomana
– książka w wersji online **<http://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/>**
- Tutorial „Jak napisać scenariusz filmowy?”
– materiał opracowany przez Wojciecha Lepiankę dla portalu Edukacja Filmowa
<http://edukacjafilmowa.pl/tutorial-jak-napisac-scenariusz-filmowy/>
- „Jak zrobić film?”
– sześć odcinków o charakterze instrukcji opracowanych przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „E” w ramach projektu FilMOTEKA Szkolna
<https://rezydencje.ceo.org.pl/aktualnosci/jak-zrobic-film>
- „Jak zmontować własny film?”
<http://edukacjafilmowa.pl/dla-mlodego-kinomana/jak-zmontowac-wlasny-film/>

Dodatkowo proponowana bibliografia (druki zwarte):

1. Andrić Radivoje, *Jak zrobić film*, Warszawa, Film Pro, 2012.
2. Armata Jerzy, Wróblewska Anna, *Polski film dla dzieci i młodzieży*, Warszawa, Fundacja KINO, 2014.

3. Bałutowski Dawid, *Jak oglądać filmy z młodzieżą. Film fabularny w psychoedukacji, terapii, profilaktyce*, Warszawa, Fraszka Edukacyjna, 2010.
4. Bobiński Witold, *Idę do kina!, czyli co młody kinoman wiedzieć powinien*, Kraków, Wydawnictwo Baran i Suszyński, 1995.
5. Hendrykowski Marek, *Polski film fabularny dla dzieci i młodzieży*, Poznań, Ars Nova, 1994.
6. Młodożeniec Piotr, *Wytwórnik filmowy*, Warszawa, Wytwórnia, 2016.
7. Mostowska Jadwiga, *Elementarz młodego kinomana*, Łódź, Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne „Vennae Artis”, 2017.
8. Pultyn Sławomir, *Zajęcia filmowe. Zeszyt tematyczny z ćwiczeniami dla ucznia*, Gdynia, Operon, 2013.

Potrzeby techniczne

Aby prowadzić działalność w ramach Film Clubów, należy zorganizować salę warsztatową wyposażoną w dostęp do internetu, stanowiska komputerowe (późniejsze prace postprodukcyjne), oprogramowanie do montażu (na przykład bezpłatny Windows Movie Makers). W projekcie szwedzkim uczestnicy pracowali na sprzęcie Apple i jego bezpłatnym oprogramowaniu. Działania można również zaplanować, wykorzystując tablety innych marek, kamery, smartfony czy aparaty lustrzanki.

Organizacja pracy

Zajęcia Film Clubów mogą odbywać się w ciągłych cyklach kilkudniowych (dwa–pięć dni) lub na przykład co tydzień w wybrany dzień tygodnia. Zależy jest to od dyspozycyjności uczestników i uwarunkowań organizacyjnych. Biorąc pod uwagę ciągłość procesu nauczania, warsztaty kilkudniowe wydają się działaniem efektywniejszym.

W pracy z **młodszyimi warsztatowiczami** sugeruje się większy nacisk na **działania praktyczne**, zdynamizowanie programu, więcej zadań realizatorskich i pracę angażującą wszystkich uczestników. Warto rozpocząć od projekcji filmowej, która będzie tematycznym punktem wyjścia do późniejszych działań. Po zainicjowanej dyskusji należy z uczestnikami ustalić temat ich filmu. Z tą grupą wiekową raczej zaleca się spisanie pomysłu fabuły, krótkich dialogów, dając przestrzeń na **improwizację w trakcie realizacji**. Dla kilkuletnich uczestników praca nad scenariuszem filmowym może okazać się bowiem działaniem trudnym, nużącym i zniechęcającym do dalszych działań. Dlatego warto zwrócić uwagę na rolę prowadzącego zajęcia z młodszymi uczestnikami – powinna to być osoba, której będzie przyświecała myśl, iż nie efekt pracy jest najważ-

niejszy, ale sam proces, będzie wspierała dzieci swoją wiedzą, umiejętnościami, motywowała i dbała o zaangażowanie emocjonalne uczestników, biorąc przy tym pod uwagę ich poziom kompetencji społecznych i możliwości percepcyjne. Niewątpliwie trudnym zadaniem dla tej grupy uczestników będzie montaż i działania postprodukcyjne, **tę część pracy zatem może zrealizować prowadzący**. Zaleca się jednak, żeby odbywało się to z udziałem dzieci, które będą obserwować działania i mieć możliwość zadawania pytań oraz podejmowania prób wykonywania części czynności.

Z uczestnikami w wieku od lat piętnastu można rozszerzyć część teoretyczną, uświadamiając im, iż znajomość teorii filmu pogłębia w następstwie działania praktyczne. Dla starszych uczestników zatem oprócz wyjściowej projekcji filmu zaleca się dodatkowo analizy wybranych scen filmowych, które ukazują poszczególne elementy dzieła filmowego, na przykład zasad **kompozycji obrazu** i podstaw **oświetlenia filmowego**, które potem przydadzą się w pracy z kamerą i realizacji prostego materiału operatorskiego. Z tą grupą wiekową warto również więcej czasu poświęcić zagadnieniom **narracji filmowej**, działaniom związanym z procesem **tworzenia scenariusza**, budowaniem **dramaturgii**, **konstrukcją bohatera filmowego**. Istotną częścią warsztatów będzie też zagadnienie **montażu filmowego**, o którym warto opowiedzieć, poprzedzając wykład analizą wybranych przykładów filmowych. Wymienione propozycje dotyczące środków wyrazu filmowego, kwestii zagadnień technicznych pozwalają również na głębsze zainteresowanie wybranych uczestników określonymi tematami i tym samym określenie ich roli i zadań w dalszych działaniach warsztatowych. Podział funkcji na planie, przypisanie poszczególnym członkom określonych zadań daje nie tylko możliwość nadania pracom przemyślanego przebiegu, ale także uczy warsztatowiczów pracy w grupie, odpowiedzialności za swoją pracę i uświadamia, że film jest dziełem zbiorowym i wymaga doskonalenia kompetencji społecznych.

Powyższe wskazówki organizacyjne skłaniają zatem do zaangażowania najlepiej dwóch współpracujących ze sobą prowadzących – jednego, który specjalizuje się w wiedzy filmoznawczej, i drugiego, który na co dzień zajmuje się realizacją filmową.

Ewaluacja zajęć pilotażowych przeprowadzonych w Polsce w 2019 roku

Tworząc scenariusze zajęć dla polskich grup, zwrócono uwagę na następujące cele:

- zapoznanie z zagadnieniami dotyczącymi sztuki filmowej i technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- doskonalenie umiejętności odbiorczych (analiza i interpretacja filmu);
- uświadomienie, że film jest źródłem informacji o świecie i ludziach;

- nabywanie umiejętności tworzenia filmów;
- doskonalenie umiejętności pracy w grupie;
- wzmacnianie poczucia własnej wartości;
- przyczynianie się do większego zaangażowania społecznego w środowisku lokalnym;
- doskonalenie kompetencji komunikacyjnych i społecznych.

Jako kadre prowadzącą przewidziano specjalistów praktyków z kwalifikacjami filmowymi (szkoła filmowa, kursy operatorskie i montażowe), którzy przeprowadziliby zarówno część teoretyczną, jak i praktyczną.

Pomysł techniczno-realizacyjny oparto na szwedzkich doświadczeniach, czyli na pracy na iPadach oraz na bezpłatnym aplikacjami oprogramowaniu i aplikacji iMovie.

Zaplanowano i przeprowadzono warsztaty dla dwóch grup wiekowych:

- w lipcu 2019 roku – **warsztaty trzydniowe w Potęgowie** (pod Słupskiem), grupa odbiorcza – dwadzieścioro dzieci, głównie w wieku dziesięciu–dwunastu lat;
- w grudniu 2019 roku – **warsztaty dwudniowe w Gdańsku w Nadbałtyckim Centrum Kultury**, grupa odbiorcza – dwanaście osób w wieku piętnastu lat (pierwsza klasa liceum, profil filmowy).

Trzydniowe lipcowe zajęcia odbyły się zgodnie z opracowanym scenariuszem, z nieznacznymi modyfikacjami, osiągnięto zamierzone cele, efektem były krótkie filmy dzieci. Prowadzący zastosował własne sprawdzone ćwiczenie praktyczne (porównanie dwóch filmów: zrealizowanego zgodnie z zasadami i drugiego, w którym pojawiają się błędy w kadrowaniu, montażu itp.), zrezygnował z prezentacji dotyczącej kadrowania. Po obejrzeniu filmów uczestnicy realizowali w parach lub w trójkach krótkie filmy o dowolnej tematyce, biorąc pod uwagę, iż mieli opowiedzieć krótką historię w maksymalnie dziesięciu ujęciach. Ujęcia były różnicowane i realizowane w poprawnej kolejności, żeby można było je potem zmontować. Prowadzący zwrócił również uwagę na to, że uczestnicy nie skupiali się wystarczająco na części teoretycznej, nie uważali w czasie projekcji filmu dokumentalnego 199 małych bohaterów (reż. S. Klausmann, J. Dammas, Polska, Niemcy, 2015–2018), mieli kłopot z odpowiedzią na pytania z kart pracy. Świadczy to prawdopodobnie o braku doświadczeń odbiorczych w oglądaniu tego typu filmu, braku dyscypliny i świadomości, iż podstawy teoretycznej wiedzy filmoznawczej potrzebne są do działań praktycznych.

Grudniowe zajęcia zostały rozłożone na dwa dni i w związku z tym, że przeprowadzono je z grupą licealistów (uczniowie w wieku lat piętnastu), wprowadzono film krótkometrażowy 1410 w reżyserii Damiana Kocura (28 minut, 2018 rok) i siedem filmów jednonminutowych zrealizowanych przez młodych uczestników w ramach Festiwalu Filmów Jednonminutowych w Gdańsku. Powyższe projekcje omówiono pod kątem po-

tencjalnych inspiracji do filmów, które miały być następnie tworzone przez uczestników. Uczniów podzielono na grupy, w których opracowywali pomysły na scenariusze swoich filmów.

Dużą część warsztatów teoretycznych zajęły zagadnienia poświęcone światłu (prowadzący był specjalistą w tej dziedzinie). Obejrzano także fragment filmu *Kaszuba Remus*, zrealizowanego przez instruktora warsztatów, i omówiono rodzaj światła użytego w ujęciach. Prowadzący także rozszerzył treści warsztatu o moduł pracy teoretyczno-praktycznej ze studyjnymi lampami filmowymi. Uczestnicy zostali zapoznani z rodzajami lamp, podstawowymi kierunkami oświetlenia pojedynczą lampą, wykorzystaniem kilku lamp w realizacji. Następnie nagrywali ćwiczeniowe ujęcia z wykorzystaniem lamp studyjnych, iPadów dostarczonych przez organizatora oraz własnego sprzętu.

Drugiego dnia realizowano zdjęcia na terenie Nadbałtyckiego Centrum Kultury w Gdańsku z wykorzystaniem sprzętu osoby prowadzącej warsztaty, iPadów i własnych urządzeń. Następnie uczestnicy montowali swoje filmy. Na koniec odbyła się prezentacja zrealizowanych produkcji i podsumowanie warsztatów. Z uwag ewaluacyjnych organizatorów na podkreślenie zasługuje fakt, iż uczestnicy wyrażali większy entuzjazm wobec działań praktycznych, okazując znużenie i brak koncentracji przy oglądaniu filmu Damiana Kocura (minutowe formy warsztatowe przyjęli z dużym zainteresowaniem). Krytykowali jakość wideo realizowanego przy użyciu iPada (światło naturalne psuło efekt), natomiast docenili bogactwo sprzętu, który przywiózł instruktor.

Prowadzący postawił na praktykę, nie pozostawił wiele przestrzeni do działań teoretyczno-analitycznych (oprócz kwestii światła, w której jest ekspertem).

Po obserwacji uczestniczącej, ankietach ustnych i pisemnych warto sformułować kilka istotnych wniosków.

Po pierwsze należy rozważyć, czy nie kierować oferty warsztatowej do starszych dzieci, czyli klas 6–8 szkół podstawowych lub nawet do młodzieży szkół średnich. Argument ten związany jest z innym podejściem tych grup odbiorczych do działań praktycznych, często wynika już z jakichś konkretnych zainteresowań, potrzeb, a nawet pomysłów na przyszłość zawodową. Podejście to da efekt większego zaangażowania w działania warsztatowe, nawet w czasie wolnym uczniów, co z kolei może mieć przełożenie na efekty.

Drugim istotnym wnioskiem wydaje się potrzeba rozdzielenia części teoretycznej i praktycznej warsztatów poprzez oddanie ich dwóm osobom prowadzącym. Zatem część wykładową mógłby poprowadzić filmoznawca, edukator filmowy, trener edukacji filmowej, zaś część praktyczną – filmowiec, absolwent szkoły filmowej czy realizator filmowy. Z obserwacji bowiem wynika, że dzieci mają małą wiedzę dotyczącą teorii kina, praca nad tą częścią warsztatów wymaga zatem podejścia metodycznego, pedagogicznego, jeśli chce-

my w pełni zrealizować założone w scenariuszu cele. Film dokumentalny, który oglądają uczniowie, okazuje się bowiem rodzajem/gatunkiem mało znanym, nieoswojonym ciągle wśród tej grupy wiekowej, co wiąże się z ewentualnym modyfikowaniem scenariusza na bieżąco i rozszerzeniem treści wiedzowych poprzez uzupełniający wykład prowadzącego. Wymaga to zatem nie tylko odpowiednich kwalifikacji od prowadzącego, ale przede wszystkim doświadczenia w prowadzeniu zajęć opartych na analizie i interpretacji filmu. Tu można było zauważyć, że doświadczenie młodszych dzieci jest bardzo małe w tym zakresie, nie potrafią oglądać uważnie filmów, nie są przyzwyczajone do działań z kartami pracy, które ukierunkowywały ich na skupienie się na konkretnych elementach dzieła filmowego. Mają problemy z koncentracją, po skończonej projekcji niewiele pamiętają z obejrzanego filmu, nie potrafią wymienić imion bohaterów, krajów, w których dzieje się akcja. W tej sytuacji należy reagować na bieżąco i w grupach tematycznych, które miały pracować nad poszczególnymi częściami filmu, odtworzyć im fragmenty jeszcze raz.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że przeprowadzone warsztaty miały charakter testowo-pilotażowy i odnosiły się do wyimka działań szwedzkiego projektu. Film Cluby bowiem zakładają pracę długofalową, oparte są na kilku/kilkunastu spotkaniach, które odbywają się regularnie, a ich celem jest nie tylko film uczestników jako efekt końcowy, ale zbudowanie społeczności młodych ludzi, która zainteresowana sztuką filmową będzie spotykać się na wspólne oglądanie filmów, a później realizację własnych.

Propozycje planów zajęć dla poszczególnych etapów edukacyjnych inspirowane projektem

I. Szkoła podstawowa, klasy IV–VI – film 199 małych bohaterów, reż. S. Klausmann, J. Dammas / Polska, Niemcy (2015–2018)

Powiązanie z podstawą programową:

Uczeń:

- zna podstawowe elementy dzieła filmowego: scenariusz, reżyseria, ujęcie, gra aktorska, muzyka i inne;
- rozumie swoistość filmu jako tekstu kultury;
- rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego;
- poznaje konstrukcję scenariusza filmowego;
- zna pojęcia: świat przedstawiony, temat, fabuła, wątek, bohater, narracja, kompozycja;
- poznaje najpopularniejsze gatunki filmowe + to, co na niższym poziomie edukacyjnym, czyli:
- poznaje zawody filmowe (na przykład: reżyser, aktor, scenograf, kostiumolog, operator);
- rozróżnia podstawowe rodzaje animacji (rysunkowa, plastelinowa, lalkowa);

- dowiaduje się, że film jest źródłem informacji o świecie i ludziach;
- poznaje i nazywa elementy realistyczne i fantastyczne w filmie.

Przykładowe tematy lekcji do pracy z wybranym w projekcie filmem:

1. Czy film dokumentalny ma scenariusz filmowy? – *199 małych bohaterów*.
2. Rola operatora w filmie dokumentalnym na podstawie *199 małych bohaterów*.
3. Czego dowiedziałem/dowiedziałam się o świecie i ludziach z filmu *199 małych bohaterów*?

II. Szkoła podstawowa, klasy VII–VIII – film *199 małych bohaterów*, reż. S. Klausmann, J. Dammas / Polska, Niemcy (2015–2018)

Powiązanie z podstawą programową:

Uczeń:

- poznaje metody krytycznego odbioru, analizy i interpretacji filmu;
- zna konteksty potrzebne do interpretacji dzieła filmowego, na przykład historyczny, społeczny, kulturowy, biograficzny;
- poznaje i nazywa wartości estetyczne filmu;
- nazywa i wskazuje w filmie nawiązania do tradycyjnych wątków literackich;
- zna zasady redagowania recenzji filmowej;
- zapoznaje się z przykładowymi recenzjami filmowymi z polskiej prasy;
- poznaje rodzaje i gatunki filmowe i zjawiska dotyczące ich mieszania/łączenia;
- pogłębia wiedzę z zakresu filmowych środków wyrazu, między innymi zagadnienia dotyczące montażu + to, co na niższych poziomach edukacyjnych.

Przykładowe tematy lekcji do pracy z wybranym w projekcie filmem:

1. O montażu filmu dokumentalnego – *199 małych bohaterów*.
2. Piszemy recenzję filmu *199 małych bohaterów*.
3. O różnicach kulturowych bohaterów filmu *199 małych bohaterów*.

III. Szkoła ponadpodstawowa/ponadgimnazjalna – film *1410*, reż. D. Kocur / Polska (2018)

Powiązanie z podstawą programową:

Uczeń:

- poznaje dzieła filmowe, które mogą stanowić kontekst do omawiania epok literackich i przyporządkowanych im utworów;
- poznaje różnice pomiędzy dosłownym, metaforycznym, symbolicznym i aksjologicznym odbiorem dzieła filmowego;
- poznaje sposoby pogłębionej i krytycznej analizy i interpretacji filmu;
- poznaje wiadomości z zakresu historii filmu;
- pogłębia wiadomości z zakresu teorii filmu (zjawiska, kierunki, hybrydy gatunkowe, mieszanie konwencji itd.);
- porządkuje i systematyzuje wiedzę dotyczącą współzależności wszystkich warstw tworzywa filmowego;
- poznaje najnowsze zjawiska i tendencje rozwojowe sztuki filmowej;
- zapoznaje się z wybraną bibliografią z zakresu wiedzy o filmie i historii kin + to, co na niższych poziomach edukacyjnych.

Przykładowe tematy lekcji do pracy z wybranym w projekcie filmem:

1. Groteska i ironia w filmie 1410.
2. Konteksty historyczne i literackie w filmie 1410.
3. Typy filmów według metraży. 1410 jako film krótkometrażowy.

(data sporządzenia: 28.02.2020)